

Een eeuwenoud mysterie deels ontrafeld

RALF COUMANS

Zoeken in archieven kan af en toe verrassende vondsten opleveren. Tijdens het inventariseren van het archief van de Heemkundevereniging stuitte ik op een kort maar interessant artikeltje in Geulrand [zie kader]. In dit uit 1984 stammend schrijfsel van Léon Pluymaekers wordt melding gemaakt van de vondst van een klein gebedenboekje uit 1790, welk destijds door de toenmalige Stadsbibliotheek in Maastricht werd aangeschaft. Momenteel bevindt het zich in de kluis van het Centre Céramique te Maastricht (onder nummer SB 6100 A32).

Op zich is zo'n vondst niet spectaculair, maar de auteur vermeldt dat dit kleinnood is uitgegeven in *Schin ad Golam* – een oude benaming voor Schin op Geul – en hij vraagt zich dan ook af of zich hier inderdaad een drukkerij heeft bevonden, ook al was het wellicht alleen maar voor de druk van dat ene boekje. Dat gegeven was dan ook zeker een onderzoek waard; mijn interesse was in ieder geval gewekt.

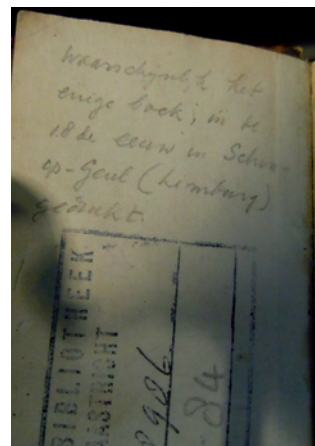
Als auteur van dit *Libellorum Libellus* staat geen naam vermeld, doch slechts een hele rits initialen: M.H.J.D.L.C. Handelt het hier om slechts één persoon, of zijn het meerdere die als gezamenlijke auteurs opgetreden zijn? Indien dat laatste het geval is, wordt het een nagenoeg onmogelijke opgave de initialen te koppelen aan personen, aangezien ze daardoor betrekking kunnen hebben op 'bijna iedereen'. Zelf ben ik niet geneigd te geloven dat het om meerdere mensen gaat, vooral door de manier waarop de initialen staan geschreven: direct achtereen en zonder spatie of ander scheidingsteken ertussen. Zodoende blijft de andere optie over, namelijk dat het slechts één iemand betreft. Door het grote aantal van zes initialen wordt de zoektocht vrijwel meteen gelimiteerd. In die tijd was het voornamelijk in de betere kringen gebruikelijk dat men een hele trits voornamen had, nog even los van het feit dat lezen en schrijven niet voor iedereen vanzelfsprekend was. Hierdoor is het zodoende ook gerecht-

vaardigd de conclusie te trekken binnen de adel of de gegoede burgerij te moeten zoeken.

Als eerste heb ik me gericht op de laatste initialen om een familienaam te achterhalen, hierbij uiteraard denkend aan wellicht een dubbele achternaam. Ook zou er mogelijkwijs een initiaal voor een tussenvoegsel bij kunnen zitten, waarbij dan te denken valt aan een "D" (voor *de*) of "V" (voor *van* of *von*). De laatste drie letters maakten wat mij betreft de meeste kans daarop: "D.L.C."

Er schoten mij meteen een tweetal namen te binnen die wellicht 'passend' waren, met als eerste mogelijkheid "De Lamberts-Cortenbach". Deze adellijke familie, die vanaf 1682 tot 1776 in het bezit is geweest van de heerlijkheid Cortenbach bij Voerendaal, zou een goede 'kanshebber' kunnen zijn, ware het niet dat zij geen bezittingen hadden in Schin op Geul!

De andere familienaam die mijn gedachten binnenwandelde was "De la Croix". Gezien hun domicilie en functies binnen het Land van Valkenburg in de achttiende eeuw (onder andere luitenant-hoogdrossaard van Valkenburg, schout van Oud-Valkenburg en schout van Schin op Geul) was deze naam een stuk logischer. Het doorpluizen van oude inwonerslijsten, dtb-boeken en kadastrale gegevens heeft dan ook geresulteerd in een naam: *Maximilianus Henricus Josephus de la Croix*, waarbij met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijk gezegd kan worden dat hij dus de gezochte auteur is.

Deze Maximilianus Henricus Josephus is in Schin op Geul gedoopt op 18 augustus 1753 als zoon van Fredericus Hubertus de la Croix en Maria Sophia Mertzenich. Hij is overleden op 27 december 1833 te Valkenburg, 80 jaar oud. Bij leven was hij huiskapelaan op kasteel Schaloen, in dienst van Maximiliaan Hendrik graaf Hoen de Neufchâteau (uit het geslacht Hoen van Cartils), heer van onder andere Oud-Valkenburg, Schin op Geul, Rummen, Wodemont, Libeek en Eijsden, en zijn echtgenote Gräfin Felicitas Theresia Caroline von Hohenzollern-Hechingen. Als huiskapelaan was hij onder meer belast met het verzorgen van de Heilige Missen in de huiskapel op Schaloen en de religieuze opvoeding van de drie dochters. Hierbij was een gebedenboekje natuurlijk een onmisbaar onderdeel.

Nu we weten wie de auteur is en voor wie het is uitgegeven, blijft de vraag wáár het gedrukt is. Ondanks dat het titelblad ons wil doen geloven dat de druk in Schin op Geul zou hebben plaatsgevonden, is dat niet het geval. Het was in die tijd gebruikelijk dat elk kasteel of elke belangrijke familie zijn eigen gebedenboekje had. Nu is dat 'eigen' een betrekkelijk iets, aangezien het meestal een bestaand boekje betrof – de gebeden bleven toch overal hetzelfde, al dan niet in een andere samenstelling – waarvan dan alleen het titelblad werd aangepast om er een persoonlijke noot aan te geven. Zo'n boekje werd dan meestal in een zeer beperkte oplage van één of enkele stuks gedrukt. Voor het drukken ervan klopten men dan aan bij bestaande drukkerijen. Logischerwijze zou dat in Maastricht kunnen zijn, maar ook Luik en Aken vallen niet uit te sluiten, vooral daar zowel de familie De la Croix als de eigenaren van Schaloen connecties hadden binnen die contreien. Het is zelfs niet ondenkbaar dat er nóg verder van huis gezocht dient te worden...

Om er vervolgens achter te komen waar en bij welke drukker men destijds is geweest, heb ik boeken van diverse Maastrichtse drukkers uit die tijd – waaronder Roux, Lekens en Van Gulpen – met elkaar vergeleken. Daarbij ging het vooral om de vergelijkingen tussen de gebruikte lettertypen, aangezien elke drukker zijn eigen typografische set gebruikte met dikwijls specifieke kenmerken. Alleen enkele door Lekens gedrukte boeken vertoonden enige overeenkomsten, maar er waren toch nog teveel verschillen om met zekerheid te zeggen dat zij de daadwerkelijke drukkers van dit gebedenboekje zijn geweest.

Hierdoor blijft de vraag wie de drukker ervan was nog altijd open. Wellicht dat nader onderzoek van bijvoorbeeld Luikse of Akense drukkers hier definitief uitsluitsel over kan geven. Totdat iemand dat onderzoek op zich neemt, zal dit eeuwenoude mysterie dus nog niet geheel opgelost zijn...

Bronnen:

- Met dank aan drs. Emile Ramakers van Centre Céramique en Erik Geleijns van de Koninklijke Bibliotheek
- Geulrand 8, oktober 1984, pag. 41
- Libellorum Libellus: Centre Céramique, SB 6100 A32

Bezot Schin op Geul in de 18e eeuw een drukkerij?

In de Stadsbibliotheek te Maastricht bevindt zich (onder nummer 125 H 84) een klein gebedenboekje. Het is slechts 10 x 6 centimeter groot, omvat 156 bladzijden, is keurig gebonden in een goed gekonserveerd bandje met goudstempeling in de rug en wordt met een waarde van 100 à 125 gulden getaxeerd. Men wist het te verwerven op een veiling op 7 en 8 december 1971 bij J.H.L. Beyers, Achter Sint Pieter 14 te Utrecht, waar het met nummer 138 in de veilingcatalogus was aangegeven.

De reden waarom de Maastrichtse Stadsbibliotheek, die zich erop mag beroemen de omvangrijkste documentatie over Limburg te bezitten, het aankocht, schuilt in de vermelding op de titelpagina *In Schin ad Golam / Typis enz.*, en omdat een onbekende er met potlood in heeft geschreven: *Waarschijnlijk het enige boek, in de 18e eeuw in Schin op Geul (Limburg) gedrukt.* Bij die vermelding en de gemaakte aantekening moet men uiteraard een vraagteken plaatsen. Waarschijnlijk wóónde de schrijver in het dorpje aan de Geul; dat er ooit een drukkerij gevestigd was, lijkt onwaarschijnlijk.

Op de titelpagina staat vermeld:

*Libellorum Libellus,
Continens Selectas Preces
Ante & Post Celebrationem Faciendas;
Ex Miss. Rom. aliisque
locis depromptas.
In Schin ad Golam,
Typis M.H.J.D.L.C.
M.D.C.C.XC,
Cum Approbatione*

Het is dus een boekje dat uitgelezen (Latijnse) gebeden bevat voor het gebruik voor en na de kerkelijke diensten. De letters M.D.C.C.XC geven het jaartal 1790 weer, doch de *approbatio* (kerkelijke goedkeuring) op de laatste bladzijde, waarnaar op het titelblad wordt verwezen, is gedagtekend: *Leodii, 24 Januarii 1763.* Zij werd verleend door *H. Lecart, Exam. Synod.*

Het moeilijk oplosbare geheim schuilt waarschijnlijk in de afkorting M.H.J.D.L.C. Indien iemand wist wiens initialen dit waren, zou de oplossing wellicht voor de hand liggen. Niettemin is het gebedenboekje een zeldzaam bezit.